

KARABEG, Mustafa Sıdkı
(1832-1878)

Mostar müftüsü ve müderris.

Hersek vilâyetinin (Hercegovina) başşehri Mostar'da doğdu. Babası, Mostar'da Karabeg ailesine mensup Hacı Ahmed Efendi, dedesi İbrâhim Efendi'dir. İlk ve orta öğrenimini Mostar'da tamamladı. 1851'de öğrenim için İstanbul'a gitti. Burada ders gördüğü hocaları arasında Sultan Abdülaziz dönemi şeyhülislâmlarından olan Amasyalı Mevlâ Halil de bulunuyordu. 1855 yılına kadar İslâmî ilimlerdeki tahsilini tamamladı ve aynı yıl memleketine döndü.

Bu dönemde, İstanbul'da bulunan hemşehrisi Yûsuf Efendi Alajbegović'in tavsiyesiyle henüz yirmi beş yaşında iken Mostar müftülüğü görevine tayin edildi (1857). Müftülük göreviyle beraber Mostar'daki Karagöz Bey Medresesi'nde başmüderrislik yaptı. Bu arada tefsir, hadis, hikmet-i teşrîf, mantık, kelâm, İslâm hukuku ve Arap dili ve edebiyatı gibi dersler verdi. 1876'da I. Meclis-i Meb'ûsân'da Bosna-Hersek milletvekili oldu.

Bosna-Hersek bölgesi Batı devletleri tarafından Avusturya-Macaristan Krallığı himayesine verilince yeni işgal güçlerine karşı gelip gelmeme konusunda Mostar halkı arasında başlayan tartışmada Mustafa Sıdkı bunlara karşı gelinmemesi görüşünü benimsemişti. Bu münasebetle yaptığı konuşmada Bosna-Hersek bölgesinin Osmanlı himayesinde iken bile Karadağ çeteleri karşısında çaresiz kaldığını, Avusturya gibi güçlü bir devletin himayesine verildikten sonra halkın bu devletin güçlü askerine karşı koyamayacağını belirtmişti (Bračković, s. 61). Ancak Mostar'daki bazı hocalar buna karşı çıkıp savaşın farz olduğunu söyleyerek halkı teşvik ettiler. Bunun üzerine toplanan kalabalık devlet dairelerine hücum edip 2 Ağustos 1878'de Mostar müftüsü Mustafa Sıdkı Karabeg'i, Mostar kaymakamı Murad Beg'i, Mostar kadısını, Mostar mutasarrıfı Mustafa Paşa'yı ve damadını Suhodolina'da katletti. Onun öğrencisi ve zamanında Mostar müftüsü olan Hacı Abdullah Efendi Ridžanović'in, hocası Karabeg'in tercüme-i hâlini ihtiva eden Arapça yazılmış bir eserinin mevcut olduğu zikredilmektedir (bu eserin günümüzde Hasan Nametak'ın özel kitaplığında bulunduğu söylenmektedir; bk. Hasandedić, *Mustafa Sıdkı ef. Karabeg*, s. 4).

Karabeg, İslâm hukuku alanında *Hidâdü'n-nuşûl* adlı bir eser yazmıştır. Molla Hüsrev'in *Mir'âtü'l-uşûl*'ünün bir hâşiyesi mahiyetinde olan eserin mukaddimesi öğrencisi Ahmed Efendi Dizdar ile Ali Fehmi Câbiç tarafından kaleme alınmıştır. 1292 (1875) yılında yazılan mukaddimeden anlaşıldığına göre tamamlanmayıp "Hakikat ve Mecaz" bahsinde kalan eser yayımlanmıştır (nşr. Državna Štamparija, Sarajevo 1316/1898). Müellifin ayrıca bir mevzû hadis hakkında yazdığı küçük bir risâlesi de zikredilmektedir (risâlenin yazma nüshası için bk. *Orientalna Zbirka Arhiva Hercegovine*, yazma nr. 340/1, demirbaş nr. 726).

BİBLİYOGRAFYA :

Husein Bračković, *Tarihçe-i Vukû'ât-ı Hersek*, Mostar 1895, s. 61; Mehmed Handžić, *Književni Rad Bosansko-Hercegovackih Muslimana*, Sarajevo 1934, s. 24-26; Hivzija Hasandedić, *Mustafa Sıdkı ef. Karabeg, Mostarski Muftija od 1857. do 1878 Godine i Okupacija Mostara* (nşr. Glavni Odbor El-Hidaje u Sarajevu), Sarajevo 1944, s. 3-30; a.mlf., "Mostarske Muftije-Prilog Kulturnoj Povijesti Mostara", *Glasnik VIS*, sy. 9-10 (1975), s. 443-445; Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana BiH na Orientalnim Jezicima*, Sarajevo 1973, s. 586-588; Safvet-beg Bašagić, *Bošnjaci i Hercegovci u Islamskoj Književnosti*, Sarajevo 1986, s. 205; a.mf., *Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj Carevini* (Bošnjaci i Hercegovci u Islamskoj Književnosti içinde), Sarajevo 1986, s. 403.

ESAD DURAKOVIĆ

KARABEKİR, Kâzım

(bk. KÂZIM KARABEKİR).

KARÂBET

(bk. AKRABA).

KARABÜK

Karadeniz bölgesinin batı bölümünde şehir ve bu şehrin merkez olduğu il.

Karabük şehri, Soğanlı ve Araç çaylarının birbiriyle birleşerek Filyos çayını oluşturdukları mevkide kurulmuştur. Tarihî bir geçmişi olmayan, Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan ve çok hızlı gelişen şehirlerden biridir. Burada kurulan Türkiye'nin ilk demir çelik fabrikası sayesinde bir şehir haline gelen Karabük, Öğlebeli köyünün ayrı bir mahallesi durumunda olan küçük bir yerleşmenin yerini almıştır. Bu küçük yerleşmenin ne zaman kurulduğu hakkında bilgi yoktur. 937 (1530)

tarihli tahrir kayıtlarında Taraklıborlu (Safranbolu) kazasına bağlı köyler arasında Karabük adı geçmez. Burası bir mevki adı olarak defterde yer alır. Nitekim Karabük mevkiinde "Devleşe divanı"nda Ârif Şeyh'in vakıflarından bahsedilirken on bir hâne, bir müccerret, bir muhassıldan (tablebe) ibaret nüfusun mevcut olduğu belirtilir (438 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, II, 464). Muhtemelen bu küçük yerleşme yeri, zamanla iki çayın birleştiği kıvrım yerini ifade eden coğrafi bir terim olan "bük" ve buna eklenen sıfatla Karabük adını almıştır.

Şehrin bu yeniliğine karşılık çevresindeki yörenin ve bu yöre içinde yer alan öteki merkezlerin tarihi oldukça eskiye iner. Karabük'ün içinde bulunduğu toprakların tarihi, yakın komşusu olan ve günümüzde âdetâ Karabük'le birleşmiş durumda bulunan Safranbolu'nun tarihiyle paralellik gösterir. Söz konusu topraklar Eskiçağ'da Gasgalar'ın, Hititler'in, Dorlar'ın, Paflagonyalılar'ın, Kimmerler'in, Lidyalılar'ın, Persler'in hâkimiyeti altında kalmış; Pontus, Galatya, Bitinya topraklarına da dahil olduktan sonra Roma ve Bizans dönemlerini yaşamıştır. Bu yörede Türkler'in hâkimiyeti Malazgirt zaferinin ardından XI. yüzyılın sonlarında gerçekleşti (1084). Fakat yörenin Türkler'in elinde kalışı sürekli olmadı. Bizans-Selçuklu temas alanında bulunan bu topraklar iki güç arasında sık sık el değiştirdi. Bölgenin kesin olarak Türkler'in eline geçmesi, XII. yüzyıl sonlarına doğru Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıcarıslan dönemine rastlar. Kılıcarıslan devletini oğulları arasında taksim ederken bu yöre oğullarından Mesud'un payına düştü. XII. yüzyılın sonlarında kurulan Çobanoğulları, XIV. yüzyılın başlarında kurulan Candaroğullu beylikleri de bu topraklara hâkim oldu. Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı topraklarına katılan bölge, Timur istilâsının ardından fetret döneminde geçici olarak Osmanlı idaresinden çıktıktan bir süre sonra yeniden Osmanlı hâkimiyetine girdi. Günümüzdeki Karabük'ün de içinde bulunduğu topraklar XV-XVI. yüzyıllarda Bolu sancağının Taraklıborlu kazası içinde yer almaktaydı. Tanzimat'tan sonraki idarî bölünüşte Kastamonu vilâyetinin merkez sancağında Safranbolu kazasının Aktaş nahiyesine bağlı bulunuyordu. 1314 (1897) tarihli *Kastamonu Vilâyeti Salnâmesi*'ne göre (s. 289) Safranbolu'ya bağlı köyler arasında yer alan Karabük on dokuz hânedeki seksen bir kişinin yaşadığı küçük bir yer durumundaydı. Öğle-